

ROZSUDEK

EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

z 10.7.2003

ve věci

Murphy proti Irsku

(publikováno v časopise Přehled Rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, ASPI Publishing, č. 4/2003, str. 227.)

Věc Murphy proti Irsku

ROZSUDEK SENÁTU

Čl. 9 a 10 Úmluvy

(svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání; svoboda projevu)

Dne 10. července 2003 vyhlásil předseda senátu 4. sekce Evropského soudu pro lidská práva v Paláci lidských práv ve Štrasburku rozsudek ve věci Murphy proti Irsku³¹⁾

31) Stížnost č 44179/98. Originál rozsudku byl publikován v angličtině. Má 22 stran. Zpracování a překlad: M. Zeman.

Soud rozhodoval v senátu složeném z následujících soudců: G. Ress, předseda senátu (Německo), L. Caflisch (Lichtenštejnsko), P. Kuris (Litva), R. Türmen (Turecko), B. Zupančič (Slovinsko), J. Hedigan (Irsko), H. S. Greveová (Norsko).

Ke skutkovému stavu

Stěžovatelem je irský státní příslušník pan Roy Murphy (nar. 1949), žijící v Dublinu. Je pastorem Irského Náboženského Centra (dále "Náboženské centrum").

Počátkem roku 1995 podalo Náboženské centrum k odvysílání do nezávislého, místního, komerčního rádia. text následujícího znění:

"Co si myslíte o Ježíši Kristu? Řekli byste pouze, jako Petr, že je synem živého Boha? Zabývali jste se někdy historickými fakty týkajícími se Krista? Irské Náboženské Centrum uvádí o velikonočním týdnu hodinovou video nahrávku Dr. Jeana Scotta Phd o důkazech vzkříšení od pondělí 10. 4. do soboty 15. 4. každý večer od 20. 30 hod. a o velikonoční neděli od 11. 30 hod a také živě prostřednictvím satelitu od 19. 30 hod."

Rozhlasová stanice byla připravena reklamu odvysílat. V březnu 1995 však Komise pro rozhlasové a televizní vysílání (dále "Komise") podle § 10 odst. 3 zákona o rozhlasu a televizi z roku 1988 (dále "zákon") vysílání zastavila. Toto rozhodnutí neovlivnilo pozdější vysílání videa prostřednictvím satelitu.

Stěžovatel požádal o soudní přezkum rozhodnutí. Uvedl, že Komise nesprávně vyložila uvedená ustanovení a i kdyby jej Komise správně aplikovala, je protiústavní.

Rozsudkem vydaným dne 25. 4. 1997 Vrchní soud shledal, že Komise neporušila § 10 odst. 3 zákona. Shledal, že § 10 odst. 3 je rozumným omezením práva sdělovat informace, a že tento zákaz byl ve veřejném zájmu.

Soudce Vrchního soudu uvedl následující:

"(...) Irové s náboženským cítěním mají tendenci patřit ke konkrétní církvi a proto náboženská propagace jiné církve může být pro řadu lidí urážlivá a může být vnímána jako zaměřená na získávání nových stoupenců. Náboženství je v Severním Irsku rozdělujícím faktorem a [Parlament] oprávněně zaujal názor, že by občané nechtěli ve svých domácnostech naslouchat propagaci týkající se takového citlivého tématu (...)."

Dne 28. 5. 1998 Nejvyšší soud zamítl odvolání stěžovatele. Uvedl že náboženství je soukromou a veřejnou záležitostí, a že napadené opatření je omezením stěžovatelova práva volně komunikovat a práva na svobodu projevu (čl. 40 odst. 3 resp. čl. 40 odst. 6 písm. 1 Ústavy). Tato práva však mohou být omezena v zájmu veřejného prospěchu (common good). Nejvyšší soud citoval předchozí judikaturu týkající se rovnováhy mezi individuálními právy a zájmy veřejného prospěchu. Shledal, že § 10 odst. 3 zákona vyhovoval kritériím pokud jde o minimálnost omezení, stěžovatel měl právo šířit své názory ústně, písemně nebo sdružováním osob stejného smýšlení, neměl menší právo než jakýkoli jiný občan objevit se v rádiu či televizi a jediné omezení jeho aktivit bylo to, že nemohl šířit své názory placenými reklamami v rádiu či televizi.

Řízení před Evropským soudem pro lidská práva

Stěžovatel se dne 31. 7. 1998 obrátil na Evropskou Komisi pro lidská práva. Ve své stížnosti namíтал, že zákaz vysílat jeho reklamu v rádiu podle § 10 odst. 3 zákona je porušením jeho práv podle čl. 9 a 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále "Úmluva"). Po vstupu v platnost Protokolu č. 11 k Úmluvě (1. 11. 1998) v souladu s jeho čl. 5 odst. 2 posuzování stížností převzal Evropský soud pro lidská práva (dále "Soud").

Stížnost byla přidělena 3. sekci Soudu. K 1. 11. 2001 se změnilo složení sekcí Soudu a věc zůstala přidělena 3. sekci v novém složení. Dne 9. 7. 2002 prohlásil Soud stížnost za částečně přijatelnou k meritornímu posouzení. Veřejné jednání Soudu se konalo dne 7. 11. 2002.

K čl. 9 Úmluvy:

Stěžovatel se domnívá, že byly porušeny čl. 9 a 10 Úmluvy, které mají následující znění:

"1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných."

K čl. 10 Úmluvy:

"1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Argumenty stran

Vláda tvrdí, že omezení práv stěžovatele podle čl. 9 a 10 bylo tak minimální, že nešlo o zasahování do těchto práv. Uvedla mj., že stěžovatel mohl své názory projevovat jak ústně tak písemně, v tištěných médiích a při veřejných shromážděních. Mohl se také objevit v rádiu a televizi a přenášet video pomocí satelitu.

Rovněž tvrdí, že jakékoli zasahování bylo "stanoveno zákonem" (§ 10 odst. 3 zákona) a sledovalo cíle (veřejná bezpečnost a ochrana veřejného pořádku spolu s ochranou práv a svobod jiných), které byly legitimní ve smyslu odst. 2 čl. 9 a 10 Úmluvy.

Většina argumentů vlády se týká tvrzení, že zákaz vysílat náboženskou reklamu byl přiměřený těmto legitimním cílům.

Uvedla, že projednávaný případ se týká vysílání (viz Informationsverein Lentia and Others proti Rakousku, 1993) placené reklamy (viz Vgt Verein gegen Tierfabriken proti Švýcarsku, 2001), které propagovalo náboženskou událost a víru (Otto-Preminger-Institut proti Rakousku, 1994, Wingrove proti Spojenému království, 1996), a které neobsahovalo prvek veřejného zájmu či prvek politický.

Pokud jde o náboženský obsah uvedené reklamy vláda přijímá, že se reklama jevila jako neškodná, a že byla v určité míře jednoduše informativní. Zdůraznila však, že byla jasně postavena na zjevné víře a propagaci určitého náboženského přesvědčení. V každém případě to byla náboženská podstata reklamy, která byla dostatečným opodstatněním pro její zákaz, neboť tvrzení o pravdě jednoho náboženství nutně svědčí o nepravdě druhého a taková i neškodná náboženská vyjádření mohou vést k výbuchům násilí. Náboženské rozdělení je charakteristické pro irskou historii, která spočívala jak v obracení na víru tak vytváření právního a společenského systému ke zničení druhého náboženství. Tyto historické souvislosti, náboženské rozdělení Severního Irsku a to, že většina obyvatel se hlásí k náboženství vedly stát v roce 1960 a opět v roce 1988 k zaujmutí citlivého postoje k náboženským otázkám v současné irské společnosti jak na straně stoupenců většinového, tak menšinových náboženství.

Zákaz, který stěžovatel namítá není ojedinělý. Zákonný zákaz náboženské reklamy platil ve Spojeném království do zákona o vysílání z roku 1990 a tuto oblast dále reguluje a kontroluje množství dalších předpisů. Švýcarské právo zakazuje mj. náboženské a politické reklamy. Rovněž směrnice Rady č. 89/552 EEC obsahuje omezení náboženské reklamy.

Za těchto okolností se vláda domnívá, že stát je oprávněn podle čl. 9 a 10 Úmluvy jednat s obezřetností a zakázat vysílání náboženské reklamy.

Stěžovatel přijímá, že omezení bylo "v souladu se zákonem" a netvrdí, že veřejná bezpečnost a ochrana veřejného pořádku spolu s ochranou práv a svobod jiných není legitimním cílem. Podle něho je hlavní otázkou v projednávaném případě, zda zasahování do jeho práv je možno ospravedlnit a tvrdí, že vláda neuvedla, žádnou "naléhavou společenskou potřebu" ospravedlňující zákaz vysílání náboženské reklamy, ať už je případ posuzován podle čl. 9 nebo čl. 10 Úmluvy.

Tvrdí, že jeho reklama byla úplně neškodná. Mohla v sobě nést určité náboženské názory, ale nebylo tomu tak ve smyslu, který by mohl urazit či pohoršit věřící jiného náboženství. Zdůraznil, že Irsko je nábožensky homogenní zemí s více než 95% římských katolíků, kde není v současnosti problém s náboženskou intolerancí. Uvedl, že místní rozhlasová stanice zná své posluchače, a byla by sotva ochotna vysílat reklamu, kterou by pro ně považovala za urážející. Pokud jde o užití jiných prostředků ke zveřejnění reklamy než je rozhlas, stěžovatel uvádí, že tento alternativní výčet není ospravedlněním pro vyloučení

z rozhlasového vysílání vzhledem k relativně omezenému dosahu nevysílacích médií.

Posouzení Soudem

1. Zasahování

Soud je toho názoru, že podstatou projednávaného případu je vyloučení stěžovatele z vysílání reklamy, tj. otázka týkající se primárně omezení prostředků jeho vyjadřování a ne jeho profese nebo projevení náboženského vyznání. Soud připomíná, že čl. 10 chrání nejen obsah a podstatu informace, ale také prostředky jejího šíření, neboť jakékoli omezení těchto prostředků nutně zasahuje do práva na přijímání a rozšiřování informací (viz Öztürk proti Turecku, 1999). Soud je tedy toho názoru, že stížnost na zákaz obsažený v § 10 odst. 3 zákona je třeba zkoumat podle čl. 10 Úmluvy. Soud připomíná, že i vyjádření, které je možné považovat za urážlivé, šokující nebo pohoršující náboženské citění jiných spadá pod ochranu čl. 10. Soud musí tedy posoudit, zda omezení takového vyjadřování je slučitelné s ustanoveními tohoto článku.

Kromě toho, berouce v úvahu, že stěžovatelova reklama nebyla odvysílána v důsledku použití § 10 odst. 3 zákona, jednoznačně došlo k zasahování do jeho práva na svobodu projevu.

2. "Stanovené zákonem"

Strany nerozporují a Soud považuje za prokázané, že zákaz aplikovaný na stěžovatele byl jasným a předvídatelným způsobem stanoven v § 10 odst. 3 zákona.

3. Legitimní cíl

Vláda tvrdí, že zákaz sledoval respektování náboženského vyznání jiných a cílem uloženého opatření byla ochrana veřejného pořádku a bezpečnosti spolu s ochranou práv a svobod jiných.

Stěžovatel zpochybňoval nezbytnost tohoto zákonného opatření.

Soud nevidí důvod zpochybňovat tyto cíle napadené legislativy a konstatuje, že tvořily legitimní cíle ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

4. "Nezbytné v demokratické společnosti"

(a) Obecné principy

Soud připomíná, že svoboda projevu je jedním ze základů demokratické společnosti. Žádné omezení svobody projevu, až již v kontextu náboženského vyznání nebo jiném, nemůže být slučitelné s čl. 10, pokud není v souladu s ustanoveními odst. 2 tohoto článku. Při zkoumání zda omezení práv a svobod zaručených Úmluvou lze považovat za "nezbytné v demokratické společnosti" Soud již v minulosti opakovaně konstatoval, že Smluvní státy požívají určitou ne však neomezenou míru uvážení (viz výše cit. Wingrove). V tomto ohledu existuje malý prostor pro omezení politických

projevů nebo debatu o otázkách veřejného zájmu podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy (viz mutatis mutandis mj. Lingens proti Rakousku, 1986, Castells proti Španělsku, 1992, Thorgeir Thorgeirson proti Islandu, 1992). Širší míru uvážení mají Smluvní státy, když regulují svobodu projevu ve vztahu k záležitostem týkajícím se vnitřního přesvědčení člověka v oblasti morálky nebo zvláště náboženství. Stejně jako v oblasti morálky a snad ještě více ve vztahu k útokům na náboženské přesvědčení, neexistuje jednotná evropská koncepce "ochrany práv jiných". Vnitrostátní orgány jsou díky přímé znalosti své společnosti a jejích potřeb v zásadě v lepším postavení než mezinárodní soudce pro určení přesného obsahu práv jiných stejně jako "nezbytnosti omezení" za účelem ochrany těch, jejichž pocity a přesvědčení by mohly být vážně dotčeny (viz Wingrove).

Soud se proto domnívá, že tato míra uvážení odlišuje projednávaný případ od výše cit. případu Vgt Verein gegen Tierfabriken, ve kterém Soud konstatoval, že zákaz reklamy se týkal záležitosti veřejného zájmu, na který se aplikuje omezená míra uvážení.

Je na Soudu posoudit, zda zasahování bylo v souladu s "naléhavou společenskou potřebou" a zda bylo "přiměřené sledovanému legitimnímu cíli".

Kromě toho Soud připomíná, že možný vliv dotyčného média je důležitým faktorem při posuzování přiměřenosti zasahování. Soud v minulosti shledal, že musí být vzato v úvahu to, že audio-vizuální média mají bezprostřednější a účinnější vliv než tištěná média (viz Jersild proti Dánsku, 1994).

(b) Aplikace uvedených principů na projednávaný případ

Soud poznamenává, že reklamu v projednávaném případě je možno považovat z hlediska podstaty a účelu za náboženskou na rozdíl od jiných komerčních reklam, i když si stěžovatel koupil vysílací čas (viz Barthold proti Německu, 1985).

Hlavním faktorem, který ospravedlňuje podle vlády zákaz vysílání je náboženská citlivost irské společnosti. To stěžovatel popírá.

Otázka, kterou je třeba se zabývat je, zda může být zákaz určitého způsobu projevu (náboženského) prostřednictvím vysílacích médií, za daných okolností případu ospravedlnitelný.

Zákaz se týkal pouze audio-vizuálních médií. Podle názoru Soudu byl stát oprávněn se obávat nepříznivého dopadu takového vysílání. Nic nebránilo stěžovateli, aby inzeroval v tištěných médiích, nebo pořádal veřejná shromáždění. Zákaz se nadto vztahoval pouze na inzerování ve vysílacích médiích. Ostatní projevy náboženského vyznání stěžovatele nebyly omezeny.

Stěžovatel tvrdí, že tyto důvody nebyly dostatečné a zejména, že stát mohl dosáhnout svých cílů mírnějším omezením.

Soud je přesvědčen argumenty vlády, že úplné či jen částečné zmírnění napadeného opatření by bylo jen obtížně slučitelné

s náboženskou citlivostí a principem neutrality vysílacích médií. Rozumný je její argument, že vyloučení všech náboženských uskupení z vysílání reklam je spravedlivější a snazší než kontrola počtu a obsahu jejich reklam.

Soud souhlasí s názorem vlády, že lze považovat za pravděpodobné, že i omezená možnost inzerovat by dominantním náboženstvím prospěla více než těm s méně příznivci a finančně slabším. To by nepříznivě ovlivnilo neutralitu ve vysílání a zejména vědomí rovnosti všech náboženství. Stěžovatel rovněž nezpochybnil obavu vlády, že povolení omezeného náboženského inzerování by mělo nestejně dopady na národní a nezávislé provozovatele vysílání.

Pokud jde o existenci zákazů náboženského vysílání v jiných zemích, Soud konstatuje, že mezi Smluvními státy není jasný konsensus pokud jde o způsob jakým upravovat vysílání náboženské reklamy. Některé státy mají podobné zákazy (např. Řecko, Švýcarsko a Portugalsko), některé zakazují vysílání, které lze považovat za urážející (např. Španělsko a také směrnice Rady č. 89/552 EEC) a některé nemají žádná legislativní omezení (Nizozemí). Neexistuje tedy jednotná koncepce požadavku ochrany práv jiných ve smyslu legislativního omezení vysílání náboženské reklamy.

Za těchto okolností a vzhledem k míře uvážení přiznané státu v takových záležitostech, Soud konstatuje, že stát prokázal existenci "relevantních a dostatečných důvodů" ospravedlňujících zasahování do práva stěžovatele na svobodu projevu tak jak stanoví čl. 10 Úmluvy.

K porušení Úmluvy nedošlo.